

© Editura ȘCOALA ARDELEANĂ
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro,
redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117.246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro,
esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȚENE, IONUȚ

**Universitatea din Leipzig în perioada Republicii Democratice
Germane (1949-1989) / Ionuț Țene. - Cluj-Napoca : Editura
Școala Ardeleană, 2019**
ISBN 978-606-797-394-5

378

Editor: Vasile George Dâncu
Coperta: Eduard Grecu
Redactor: Florina Pop
Tehnoredactare: Alexandra Mureșan

Ionuț Țene

**Universitatea din Leipzig în perioada
Republicii Democratice Germane
(1949-1989)**

Cluj-Napoca, 2019

11. Günther Heydemann, Francesca Weil, *Zeitzeuberichte von Angehörigen der Universität Leipzig (1945-1990)*, Evangelische verlagsanstalt Leipzig, 2009
12. Stadtgeschichtliches Muzeum Leipzig
13. Bernard Rudolf, *Mărturie orală*, 12 ianuarie 2013, Leipzig
14. Wolfgang Haller, *Mărturie orală*, 19 ianuarie 2013, Bitterfeld
15. Harald Hauswald și Lutz Rathenow, *Ost-Berlin, Leben vor dem Mauerfall*, Jaron Verlag, Berlin, 2005
16. *600 Jahre Universität Leipzig*, Leipziger Medien, Service GmbH, 2009
17. Jens Gieske, *Die Stasi*, 1945-1990, Pantheon, Munchen, 2011.
18. Prof. Dr. Klaus Bochmann, *Mărturie scrisă*, 28 ianuarie 2013, Leipzig
19. Martin Naumann, *Leipzig Fotografien*, 2010
20. Peter Molloy, *Lumea dispărută a comunismului. O istorie orală a vieții cotidiene în spatele Cortinei de Fier*, Editura RAO, București, 2009.

CUPRINS

ARGUMENT 5

COMUNISMUL EST-GERMAN ȘI
UNIVERSITATEA DIN LEIPZIG
ÎN PERIOADA RDG 9

I. Specificul comunismului în RDG și Revoluția
Pașnică de la Leipzig din toamna lui 1989 21

II. Comunizarea Universității din Leipzig. Repere
ale rezistenței și supraviețuirii. („Karl Marx”
Universität Leipzig) 38

BIBLIOGRAFIE 105

COMUNISMUL EST-GERMAN
ȘI UNIVERSITATEA DIN LEIPZIG
ÎN PERIOADA RDG

O introducere de studiu comparativ
cu România comunistă

*Motto: „Den Sozialismus
in seinem Lauf hält weder”,
Erich Honecker, secretar general PSUG,
1971-1989*

În ultimii ani ai comunismului est-german circula un banc care reflecta perfect falimentul regimului totalitar din RDG. „Americanii, britanicii și Guvernul RDG vor să pornească într-o expediție spre Titanic pentru a salva epava. Britanicii sunt în căutarea obiectelor valoroase rămase cum ar fi pietrele prețioase. Americanii vor să recicleze fierul vechi și să facă bani. Guvernul RDG este

10 interesat de orchestra care a cântat până la sfârșit". Era o glumă politică din toamna anului 1989, un banc care a reflectat activitatea de salvare a RDG dusă de guvernul condus de comuniștii est-germani din PSUG (Partidul Socialist Unit din Germania sau SED în Germană, de la *Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*), până la eșecul din alegerile generale ce au avut loc în martie 1990. Muzeul de Istorie al RDG (*Zeitgeschichtliches Forum*) din centrul istoric al Leipzig-ului reflectă existența acestui stat artificial, creat și controlat de către URSS, prin marionetele sale politice aduse de la Moscova, odată cu înaintarea Armatei Roșii în inima Germaniei anului 1945. Față de România comunistă, istoria RDG pare o înșiruire liniară a ideologiei marxiste, fără întorsături neașteptate de situații. Din 1945 până în 1989, statul RDG a existat datorită prezenței trupelor sovietice, care supravegheau această „vitrină” comunistă a Estului Europei. Biroul Politic al PSUG, de la Pieck la Ulbricht sau Honecker, era în componența sa aproape neschimbat. Cu trecerea anilor, numai moartea îi scotea din forul de conducere gerontocrat pe acești „dinozauri” comuniști. Imaginea generală pe care ți-o oferă Muzeul este că regimul comunist a fost unitar în manifestările sale ideologice și

iconografice. Aceleași afișe, filme și texte de propagandă într-o limbă de lemn insuportabilă, fie că erai la Berlin, Sofia, Budapesta, fie la București.

În Partidul Comunist Est-German nu au existat schimbări politice majore, răsturnări de situație excepționale sau dizidențe ca în Ungaria sau Iugoslavia. Liniaritatea politicii ideologice și de acțiune marxistă e o paradigmă a istoriei conducerii RDG. Și la noi, Dej i-a mai înlăturat pe moscoviții Pauker și Luca și a dat publicității și declarația, din aprilie 1964, de „independență” față de Moscova, iar Ceaușescu a încercat să transforme comunismul într-un naționalism etnicist. În Ungaria, Kadar l-a înlăturat pe Imre Nagy, cu ajutorul rușilor, iar în Polonia, generalul Jaruzelsky a militarizat comunismul. Specificul RDG este continuitatea politică și dependența cvasitotală politică, ideologică și economică față de Moscova. Liderii RDG realizau că, fără sprijinul politic, militar și economic al URSS, micuțul stat comunist est-german ar fi fost spulberat. Ei au depins, din 1945 până în 1989, total de Moscova. Revolta violentă a muncitorilor din Estul Berlinului din zilele de 16 și 17 iunie 1953 este elocventă pentru lipsa de popularitate a conducerii comuniste. Muncitorii estici au trecut în Vest și au demonstrat și acolo,

12 sub supravegherea polițiștilor vest-berlinezi. E amplasată o poză sugestivă, cât un perete, în muzeu, cu muncitori protestând, râzând, încrezători, flancați de poliția capitalistă. Revolta a fost înăbușită în forță de tancurile sovietice, care au ieșit pe străzi și au tras cu mitralierele. Dacă nu erau URSS și tancurile armatei, regimul comunist din RDG cădea din 1953, la fel și cel din Ungaria în 1956.

Pe de altă parte, mai există și un specific german al comunismului. Dacă în România, Ungaria sau Polonia, în perioada interbelică, comuniștii, ca putere politică, erau fără nicio importanță, formând partide până în 1.000 de membri, în Germania, comuniștii au reprezentat o forță majoră. Să nu se uite că, la alegerile din 1932, comuniștii s-au apropiat la sufragii de național-socialiștii lui Adolf Hitler. Mai mult, există o tradiție comunistă în Germania: Mișcarea Spartakus, „Revoluția roșie” de la München, moartea Rosei Luxemburg și a lui Karl Liebknecht, uciși de iuncherii (elev al unei școli militare) din Freikorps (militari voluntari). Unul dintre liderii comuniști, Ernst Thälmann, care a murit în lagărele naziste, era un simbol al comunismului internațional. Și să nu se neglijeze faptul că Karl Marx a trăit, studiat și a scris o parte din operă în Germania. Deci, în

partea de est a Germaniei a existat o tradiție a mișcării comuniste. Pe acest context social-ideologic s-au bazat URSS și liderii PSUG. Ei doreau transformarea RDG într-un stat prosper, ca o „vitrină” a comunismului pentru proletariatul din întreaga Germanie, și nu numai. Visul ascuns al liderilor PSUG era ca toată Germania să devină o Republică Democrată, ceea ce era, de fapt, o utopie. Sigur că nici americanii, și nici englezii nu au stat cu mâinile în sân și au finanțat și sprijinit statul vest-german RFG. Era o competiție acerbă între cele două state germane, de supremație economică și socială, lucru care se observă din exponatele Muzeului. Sunt expuse lucruri casnice care reprezentau cele două lumi: comunistă și capitalistă. Emisiunile televiziunii vest-germane și celebrele *Wochenschau* celebrău superioritatea stilului de viață occidental, deja cuprins de febra consumismului, cu emisiuni mondene și de divertisment în stil Kanal D. Berlinul de Vest a fost transformat într-o „vitrină” a prosperității occidentale, după celebra vizită a președintelui J.F. Kennedy, care, în fața porții Brandenburg, în 26 iunie 1963, a făcut celebra declarație: „Și eu sunt berlinez” („*Ich bin ein Berliner*”). Sigur că analiștii politici nu-l laudă pe președintele

14 american deoarece prin această afirmație a recunoscut, pe plan politic internațional, Berlinul de Est ca entitate separată față de Berlinul de Vest. Cu doi ani în urmă, la cererea, în special, a liderilor PSUG, secretarul-general al PCUS, Nikita Hrușciov era de acord să se ridice, în duminica liniștită de 13 august 1961, celebrul Zid al Berlinului, care despărțea orașul în două, de fapt, marca existența a două lumi separate și un „război rece”: comunismul și capitalismul. E interesant de urmărit, în cadrul *Muzeului Zeitgeschichtliches Forum*, modelul de viață comunist est-german, care se semăna până la identificare cu cel românesc: blocuri, produse de uz casnic de slabă calitate, fabrici și clădiri în stil sovietic, adunări populare cu pancarte și steaguri aliniate în stilul comunismului chinezesc. Nu am fost surprins să găsesc aici expusă mașina poporului est-german, care a devenit o emblemă a RDG: Trabantul. Datorită crizei economice din anii '80, un est-german aștepta și 12 ani să i se livreze comanda la un „Trabi”. Singurele ieșiri de sub presiunea ideologică marxistă care devenise sufocantă erau, ca și la noi în țară, turismul în mijlocul naturii și concertele populare în stilul cinaclului „Flacăra”. Erau o supapă morală. Sunt expuse perechi de blugi albaștri rupți și celebrele

rucsacuri cu emblema DDR, pe care noi, maturii, bătrânii, le-am văzut pe spatele miilor de „redegiști” care ne vizitau munții și marea înainte de 1989. Anual, milioane de locuitori ai RDG vizitau țările socialiste pentru că în Vest nu aveau acces. Țineți minte acei tineri blonzi, cu blugi rupți și cu rucsacuri marca DDR, dormind pe peroanele gărilor românești? Cei de la Muzeu s-au gândit să expună și harta României și poze cu frumusețile patriei noastre, cu est-germani fericiți, zâmbind la blițul aparatelor. Semn că România era o țintă predilectă a turismului est-german.

Setea de a călători a est-germanilor s-a transformat, în anii 1988 și în vara lui 1989, într-un exod al fugii spre Vest. Granița cu Austria a fost asaltată, la fel ambasaderele RFG din Praga și Budapesta. Era începutul sfârșitului pentru Erich Honecker, un nomenclaturist îmbătrânit și rupt de realități, care afirma, deși țara era îndatorată la bănci străine, că economia RDG este superioară celei din RFG. Viața cotidiană în RDG devenise gri în anii '80. Stagnarea economică și ruperea de realități a elitei comuniste din Berlinul de Est devenise definitivă. Nomenclatura est-germană trăia într-un cerc închis, la fel ca și celelalte nomenclaturi din țările comuniste. În București,

16spec nomenclaturiştii şi odraslele lor locuiau, într-un „glob de cristal”, în cartierul Primăverii. Conform lui Peter Malloy, „oamenii nu trăiau pe pielea lor comunismul, ci diferite forme de socialism de stat, pe care liderii le considerau un pas către construirea utopiei comuniste”. Liderii RDG gândeau conform sintagmei lui Walter Ulbricht: „Trebuie să pară democratic; dar trebuie să avem totul sub control”. Liderii est-germani au fost fideli Moscovei până la sfârşitul regimului, chiar şi cei care au ieşit pe străzi în toamna lui 1989 doreau un socialism cu faţă umană şi nu neapărat desfiinţarea statului socialist RDG. Maxima lui Ulbricht a fost preferata nomenclaturii est-berlineze: „A învăţa de la Uniunea Sovietică înseamnă a învăţa să câştigi”. Elita est-germană trăia într-un ghetou din aşezarea Wandlitz, într-o pădure la nord de Berlin. Mica localitate de vile pentru nomenclatură era înconjurată de un zid lung de 8 kilometri şi pomi sau tufe înalte. Liderii comunişti visau utopic şi aveau sentimentul că trăiesc într-un ghetou separat de restul populaţiei. Erau păziţi permanent de ofiţeri STASI şi aveau magazine alimentare cu circuit închis. Nu comunicau între ei şi le era teamă să vorbească în case pentru că aveau amplasată tehnică operativă de ascultare. Vera Oelschlegel

a fost o actriţă celebră care s-a măritat cu un aparatcic (nomenclaturist, n. n.) comunist. A trăit la Wandlitz drama însingurării. Ea descrie viaţa ca una mic-burgheză, cenuşie şi permanent controlată de STASI. „Era o comunitate în plină dezintegrare, fără farmec”. Liderii nu comunicau între ei de frică. Se întâlneau, întâmplător, la magazine şi piscine, şi numai se salutau. Nimic mai mult. Liderii est-germani, în frunte cu Honecker, îşi petreceau vacanţele de vară în Crimeea, făcând excese bahice. După modelul sovietic, nomenclatura est-germană devenise alcoolică. Era singura îngăduinţă a regimului. Bernd Brückner a fost garda de corp a lui Honecker şi a participat la vânătorile excesive ale liderilor comunişti. În Parcul Armatei Poporului se organizau partide de vânătoare după şedinţa de joi a Biroului Politic. Se mergea frecvent la vânătoare, şi sămbetele sau duminicile. Bernd Brückner a observat că dispozitivul STASI de apărare creştea când participa liderul lor, Mielke, mai mult decât atunci când venea secretarul partidului, Honecker. Se prelua modelul sovietic de organizare a unor vânători extravagante, la care erau invitaţi lideri comunişti străini ca Brejnev şi Castro. Căderea Zidului Berlinului l-a prins pe Erich Honecker la o vânătoare de căprioare.